

Kaasav Alusharidus

Uued ülevaated ja vahendid
Lõplik kokkuvõttev raport

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

KAASAV ALUSHARIDUS

Uued ülevaated ja vahendid
Lõplik kokkuvõttev raport

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (edaspidi „agentuur“) on sõltumatu isemajandav organisatsioon. Agentuuri tegevust kaasrahastavad liikmesriikide haridusministeeriumid ja Euroopa Komisjon ning toetab Euroopa Parlament.

Kaasrahastas Euroopa
Liidu programm
„Erasmus+“

Euroopa Komisjoni toetus trükise väljaandmisele ei kujuta endast heakskiitu selle sisule, mis peegeldab vaid trükise autorite vaateid, ja komisjon ei vastuta trükises sisalduva teabe mis tahes kasutamise eest.

Selles dokumendis esitatud vaated ei kujuta endast tingimata agentuuri, selle liikmesriikide või komisjoni ametlikke vaateid.

Toimetajad: Mary Kyriazopoulou, Paul Bartolo, Eva Björck-Åkesson, Climent Giné ja Flora Bellour

Dokumendist on lubatud teha väljavõtteid, kui neile lisatakse selge allikaviide. Sellele raportile tuleb viidata järgmiselt: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017. *Kaasav alusharidus: Uued ülevaated ja vahendid – Lõplik kokkuvõttev raport.* (toimetajad: M. Kyriazopoulou, P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné ja F. Bellour). Odense, Taani

Selleks et rohkem inimesi saaks raportit lugeda, on see 25 keeles ja kättesaadav elektroonilises vormingus agentuuri veebisaidil www.european-agency.org

See on ingliskeelse originaalteksti tõlge. Kui esineb kahtlus tõlgitud teabe täpsuses, siis vaadake ingliskeelset originaalteksti.

ISBN: 978-87-7110-696-1 (elektrooniline)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Sekretariaat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
TAUST	6
PROJEKTI LEIUD JA PANUSED IECESSSE	7
1. Kõigile lastele kuuluvuse, kaasatuse ja õppimise tagamine	7
2. Refleksioonivahendi arendamine	8
3. IECE ökosüsteemi mudeli kohandamine	9
<i>Mõõde 1: tulemused</i>	12
<i>Mõõde 2: protsessid</i>	12
<i>Mõõde 3: tugistruktuurid IECE keskkonnas</i>	12
<i>Mõõde 4: tugistruktuurid kogukonnas</i>	12
<i>Mõõde 5: tugistruktuurid piirkondlikul/riiklikul tasandil</i>	12
<i>Mudeli kasutamine poliitikakujundajate ja praktikute koostöös</i>	13
SOOVITUSED	13
PROJEKTI VÄLJUNDID	16
KASUTATUD ALLIKAD	17

SISSEJUHATUS

Alushariduse kvaliteet on poliitikakujundajatele oluline probleem ning muutunud viimasel ajal paljudele rahvusvahelistele ja Euroopa organisatsioonidele prioriteetseks teemaks. Nende sekka kuuluvad muu hulgas Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD), Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon (UNESCO), Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lastefond (UNICEF), Euroopa Komisjon, Eurydice ning Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur („agentuur“). Hiljaaegu (2017) tõstis Euroopa Liidu Nõukogu esile vajaduse prioriseerida kvaliteetset alusharidust ja lapsehoidu, et tegeleda ebavõrdsuse probleemidega elukestvas õppes.

Teades neid rahvusvahelisi probleeme, võttis agentuur endale kohustuseks algatada kolmeaastase projekti (2015–2017) pealkirjaga „Kaasav alusharidus“. Projekti üldeesmärk oli tuvastada, analüüsida ja sellest tulenevalt edendada kõigile lastele mõeldud¹ kvaliteetse kaasava alushariduse (IECE)² põhiomadusi alates kolmandast eluaastast kuni põhihariduse omandamise alguseni. See pakkus võimalust uurida lähemalt, kuidas kogu Euroopas IECE sätted juba rakendavad Euroopa Komisjoni (2014) ja OECD (2015) kvaliteedipõhimõtteid kaasavast vaatenurgast.

Projekti aluseks olid asjakohased uuringu- ja poliitikamaterjalid, andmed, mis olid kogutud IECE näidiskeskonna³ mitmes riigis jälgimise kaudu, näidete kirjeldused kogu Euroopa praktikutelt ning küsimustikud riiklike arengusuundade kohta IECE valdkonnas kõigis agentuuri liikmesriikides. Projekti oli kaasatud 64 IECE riiklikku eksperti kogu Euroopas. Nad osalesid andmete kogumises ja analüüsis, jälgimises ning aruteludes kaheksa juhtumiuuringu visiidi käigus eri riikidesse ja muudel projektikohtumistel. Nende tulemuseks olid projekti lõplikud ülevaated ja panused IECEsse.

See raport on kokkuvõtte sünteesraportist (Euroopa Agentuur, 2017a), mis koondab projekti põhileiud. See keskendub projekti kolmele uuele panusele poliitikasse, uurimisse ja praktikasse IECE valdkonnas. Need on järgmised:

- lähtealused ja selgitused kaasava visiooni ning eesmärkide rakendamiseks IECE poliitika ja tingimuste põhistandarditena;

¹ „Kõik lapsed“ viitab igale üksikule lapsele.

² Selles dokumendis kasutatakse mõistet „kaasav alusharidus“ (IECE) projekti leidude ja soovitude puhul ning mõistet „alusharidus“ (ECE) või „alusharidus ja lapsehoid“ (ECEC) asjakohasele kirjandusele viitamisel.

³ IECE keskkonnad ehk koolieelsed lasteasutused viitavad kolmeaastaste kuni põhiharidust omandama asuvate laste haridusvõimalustele Euroopa eri riikides.

- refleksioonivahendi arendamine ja kasutamine praktikute seas IECE keskkonna parendamiseks;
- IECE ökosüsteemi mudeli kohandamine keskkonnas kogukonna ja riiklikul tasandil.

Raporti kokkuvõtte sisaldab hulka soovitusi, mis on suunatud peamiselt poliitikakujundajatele. Need esitatakse IECE uues ökosüsteemi mudeli raamistikus.

TAUST

Alushariduse kvaliteet on poliitikakujundajatele oluline probleem. Ühe rohkem Euroopa ja rahvusvahelisi uuringuid näitab, et alushariduse eelised on otseselt seotud kvaliteediga ning sõltuvad sellest. Euroopa Komisjon (2014) tuvastas ja vaatas üle viis peamist poliitikategevust, mis on parandanud ECE kvaliteeti ning juurdepääsu. Need on järgmised:

- kõigi laste juurdepääs kvaliteetsele alusharidusele;
- tööjõu kvaliteet;
- kvaliteetne õppekava/sisu;
- hindamine ja seire;
- valitsemine ja rahastamine.

See agentuuri projekt andis IECE kohta uued ülevaated, koondades esmalt liikmesriikide kogemused ja teadmised kogu Euroopast. Ühtlasi täiustati projekti protsessi uue loova kombinatsiooni kaudu kolmest teoreetilisest raamistikust, mida varem kasutati üksnes eraldi, et kirjeldada kvaliteetse alushariduse tingimusi.

- **Kaasamise raamistik.** See on agentuuri ja selle liikmesriikide kvaliteeditingimuse põhikomponent, mis püüab:

... tagada, et igas vanuses õppuritele pakutakse kohalikus kogukonnas koos sõprade ja klassikaaslastega sisukaid ning kvaliteetseid haridusvõimalusi (Euroopa Agentuur, 2015, lk 1).

- **Struktuuri-protsessi-tulemuse raamistik.** **Struktuur** keskendub õigusraamistikule ning riiklikele, piirkondlikele ja kohalikele tingimustele, mis mõjutavad laste kogemuste kvaliteeti ECE keskkonnas. **Protsess** esindab suhtlust laste ning töötajate ja klassikaaslaste vahel, samuti ECE füüsilist keskkonda. **Tulemus** kajastab struktuuride ja

protsesside mõju laste heaolule, hõivatusele ning õppele (Euroopa Komisjon, 2014; OECD, 2015).

- **Ökosüsteemide mudel.** See mudel võtab arvesse lastele avalduvaid keerukaid arenevaid mõjusid, mis tulenevad nende suhtlusest ja suhetest kõigi ümbritsevate süsteemidega koolis/kodus, kogukonnas ja piirkonnas/riigis (mikro-, meso-, ekso- ja makrosüsteemid), milles nad tegutsevad ja kasvavad (Bronfenbrenner ja Morris, 2006).

Igaüht neist on rakendatud eraldi, et parandada ECE kvaliteeti nii poliitikas, uurimistegevuses kui ka praktikas. Selles projektis on need siiski põimunud ökosüsteemi mudelisse, mis on üks projekti kaudu loodud uutest ülevaadetest ja vahenditest.

PROJEKTI LEIUD JA PANUSED IECESE

Kõigi projektiandmete analüüsimine ja arutamine andis tulemuseks kolm uut panust IECEga seotud poliitikasse, uurimistegevusse ning praktikasse.

1. Kõigile lastele kuuluvuse, kaasatuse ja õppimise tagamine

Projekti andmete analüüs soovib kaasamise vaatenurgast tungivalt, et kvaliteeditingimuse olulisim tulemus on võimaldada kõigil lastel aktiivselt IECEs osaleda. Sel moel väärtustatakse ja toetatakse kõiki lapsi – ka neid, kes on tõrjutuse suhtes kaitsetud – võrdselt ning võimaldatakse neil koos klassikaaslastega areneda.

Osalemise esimene ilmne nõue on viibida igapäevaste sotsiaal- ja õppetegevuste ajal keskkonnas. Seda mõjutavad suurel määral riiklikud ja piirkondlikud seadusesätted juurdepääsetava IECE kohta. Need hõlmavad õigust taskukohastele IECE kohtadele ja nende kättesaadavust. Projektis leiti, et universaalne kohalolek on võimalik ainult siis, kui kohalik keskkond jõuab juba ennetavalt kõigi kogukonna vanemateni. Peale selle tagavad IECE keskkonnad, et iga laps mitte üksnes ei osale, vaid on ka aktiivselt kaasatud sotsiaal- ja õppetegevustesse koos asjakohase toega, kui see on vajalik.

Kaasamise vaatenurgast on iga laps ainulaadne. Oluline on hoolitseda iga lapse arengu eest, mitte keskenduda üksnes riiklike pädevusstandardite täitmisele. See võimaldab kõigil lastel, olenemata nende saavutustasemest, olla oma klassikaaslaste rühmas võrdselt väärtustatud kui aktiivsed osalejad ja õppijad ning saada arenguks vajalikku tuge. IECE

näidiskeskonnad püüdesid selle poole otseselt, kõigepealt oodates ja väärtustades iga last loomingulises ja toetavas õppekogukonnas, kuhu igaüks saab kuuluda ning kus nautida häid suhteid nii töötajate kui ka klassikaaslastega. Sellises sõbralikus õhkkonnas julgustatakse lapsi:

- kasutama oma tugevusi;
- tegema valikuid, eriti mängus;
- olema uudishimulikud ja ennastjuhtivad;
- väljendama oma huve ja eesmärgi ning lööma kaasa vastavates probleemilahendustes;
- olema motiveeritud osalema oma klassikaaslaste rühmaga väärtustegevustes ja selle rühmaga suhtlema ning olema nendesse tegevustesse kaasatud.

2. Refleksioonivahendi arendamine

Projekti teine panus on refleksioonivahendi arendamine. Projektimeeskond ühendas inspiratsiooni olemasolevatest vahenditest, mis keskenduvad ECE hariduskeskkonnale (vt viiteid Euroopa Agentuur, 2017b), projekti eesmärgiga kirjeldada kõigi laste jaoks kvaliteetse IECE põhiomadusi.

Refleksioonivahend keskendub koolieelsele lasteasutusele kui osalemise ja õppimise paigale. See pöörab tähelepanu keskkonna protsessi- ja struktuuriteguritele, mis mõjutavad laste kogemusi. Vahend käsitleb kaheksat vaatenurka:

1. keskkonna üldine sõbralikkus;
2. sotsiaalkeskkonna kaasavus;
3. lapsekeskne lähenemine;
4. lapse vajadusi arvestav füüsiline keskkond;
5. materjalide kättesaadavus kõikidele lastele;
6. kõikidele tagatud suhtlemisvõimalused;
7. kaasav õpetamis- ja õpikeskkond;
8. peresõbralik keskkond.

Kogum küsimusi käsitleb igat aspekti. Nende eesmärk on toetada praktikute refleksiooni. Need hõlmavad ruumi teenuse kaasavuse tugevate ja nõrkade külgede esiletoomiseks, samuti parendussihtide seadmiseks.

Refleksioonivahendit võib kasutada eri eesmärkidel. Need on näiteks järgmised:

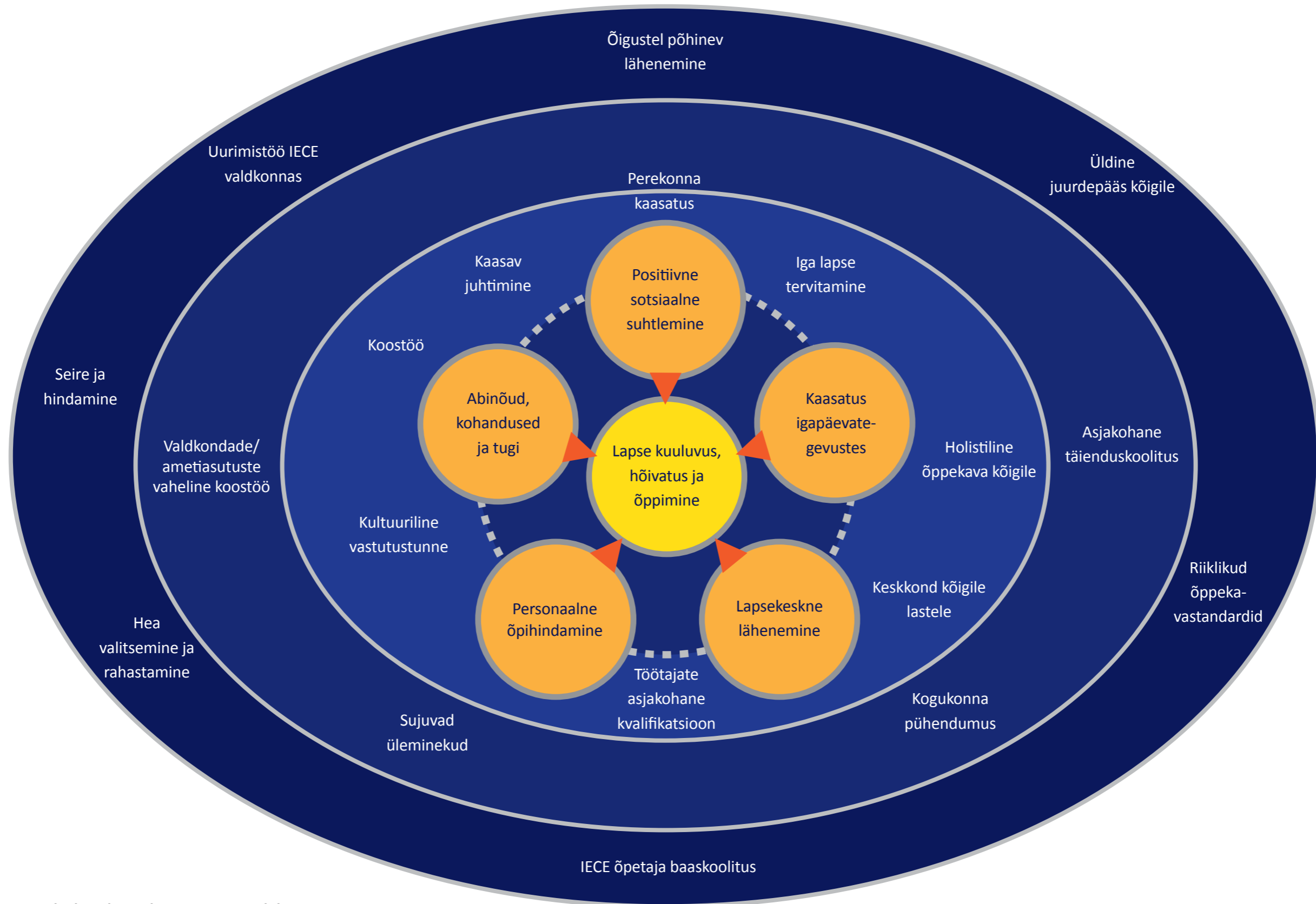
- anda ülevaade keskkonna kaasavuse kohta;
- olla huvirühmade kaasavusteemaliste arutelude alus;
- tuvastada ja kirjeldada probleemkohti, seada parendussihte ning kavandada sekkumist, et tagada kaasav keskkond;
- hinnata kaasava tegutsemise eri viise;
- arendada kaasamisnäitajaid riiklikes standardites kvaliteetse IECE kohta.

Küsimuste asjakohasust, sobivust ja kasulikkust hinnati kaheksa visiidi käigus IECE näidiskeskondadesse eri riikides. Neid hinnati ka sihtrühmade ja kognitiivsete usutluste kaudu praktikute, vanemate, praktikantide ning akadeemiliste töötajatega kolme muu riigi õpetajahariduses. Tulemused näitavad, et see võib olla kasulik vahend kõigile koolieelsete lasteasutuste praktikutele kogu Euroopas ja kaugemalgi, parandamaks nende IECE keskkondade kaasatust.

3. IECE ökosüsteemi mudeli kohandamine

Projekti kolmas panus on IECE ökosüsteemi mudeli arendamine. See võib toimida raamistikuna IECE kvaliteedi kavandamiseks, parendamiseks, seiramiseks ja hindamiseks kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil (vt joonis 1).

Mudel koondab kõik olulised IECE probleemid, mis on ilmnenud erinevatest IECE näidiskeskondadest saadud andmete põhjal. Kõigis keskkondades siiski polnud kõik probleemid võrdselt esile tõstetud või ilmnenud. Seepärast, ja nagu soovitatakse refleksioonivahendi puhul, on mudelit kõige parem kasutada raamistikuna. Seda raamistikku kasutades saavad poliitikakujundajad ja praktikud võtta arvesse omaenda prioriteedivajadusi ning eesmärke mudeli mitmetahulises pildis kvaliteetse IECE asjakohaste probleemide kohta.

Joonis 1. Kaasava alushariduse ökosüsteemi mudel

Joonisel 1 on toodud kvaliteetse IECE tulemused, protsessid ja struktuurid viide mõõtmesse jaotatud ökosüsteemi mudelis.

Mõõde 1: tulemused

Mudeli keskosa sisaldab IECE kolme peamist **tulemust** (lapse kuuluvus, hõivatus ja õppimine).

Mõõde 2: protsessid

Tulemusi ümbritseb vahetult viis peamist **protsessi**, millesse laps on IECE keskkonnas otseselt kaasatud, alates positiivsest sotsiaalsest suhtlusest kuni aktiivse osalemiseni õppe- ja sotsiaaltegevustes, pakkudes vajaduse korral tuge.

Mõõde 3: tugistruktuurid IECE keskkonnas

Põhiprotsesse toetavad omakorda **struktuurid keskkonna füüsilises, sotsiaalses, kultuurilises ja hariduslikus sfääris**. Need hõlmavad struktuure, mis võimaldavad iga lapse väärtustamist, juurdepääsetavat ja holistilist õpikeskkonda ning kaasavat juhtimist ja koostööd.

Mõõde 4: tugistruktuurid kogukonnas

Peale selle mõjutavad lapse kogetavaid kaasatavusprotsesse ka IECEd ümbritsevad kaugemad **kodu ja kogukonnaga seotud struktuuritegurid**. Need hõlmavad koostööd peredega ja tugiteenuseid, samuti protseduure sujuvateks üleminekuteks IECE keskkonda ja sealt välja.

Mõõde 5: tugistruktuurid piirkondlikul/riiklikul tasandil

Mudeli välimine kiht kujutab **piirkondlikul/riiklikul tasandil toimivaid struktuuritegureid**,

mis samuti mõjutavad keskkonnas toimuvat. Need hõlmavad õigustel põhinevat riiklikku poliitikat, samuti hindamissüsteeme, head valitsemist ja asjakohast teaduspoliitikat.

Mudeli kasutamine poliitikakujundajate ja praktikute koostöös

Mudel võib parandada koostööd poliitikakujundajate ja praktikute vahel kvaliteetsete struktuuride ja protsesside arendamisel ning edendamisel kõigil tasanditel, mille eesmärk on võimaldada kõigil lastel aktiivselt IECEs osaleda.

Ökosüsteemi mudel selgitab kohalike ja piirkondlike/riiklike vastutusvaldkondade kattuvust. Näiteks vastutavad piirkondlikud/riiklikud poliitikakujundajad peamiselt seadusandluse õigustepõhise lähenemise ja rahastamise eest, mis annab kõigile lastele õiguse pääseda ligi tavaharidusele (välimine ring). Siiski, selleks et kõigil lastel oleks võimalik oma klassikaaslastega tavahariduses ühineda, peavad töötajad tagama kõigile lastele ja nende peredele sõbraliku keskkonna ning tegema vajalikud pingutused, et kõik lähikonna lapsed saaksid aktiivselt ja sisukalt keskkonnas osaleda (sisemine ring).

Samamoodi peavad riiklikud poliitikakujundajad tagama IECE õpetaja baaskoolituse programmide olemasolu (välimine ring). Siiski vastutab kohalik keskkond selle eest, et tema töötajad oleksid põhjalikult koolitatud õpetajad (võimalikult kõrge haridustasemega) ja et neil oleks pidevalt võimalus oma oskusi värskendada, et täita kõigi keskkonnale juurdepääsevate laste mitmekülgseid vajadusi (sisemine ring).

SOOVITUSED

Projekti üldeesmärk oli tuvastada, analüüsida ja seejärel edendada kõigile lastele mõeldud kvaliteetse IECE põhiomadusi alates kolmandast eluaastast kuni põhihariduse omandamise alguseni. Projekti aluseks on olemasolevad arusaamad IECEst ja projekti soovitustes antakse uusi ülevaateid.

Projekti soovitused on korraldatud ökosüsteemi mudeli alusel. Need on peamiselt suunatud poliitikakujundajatele, andes juhtnööre selle kohta, kuidas nad saaksid praktikuid kvaliteetse IECE tagamisel toetada.

Tagamaks, et laste aktiivne osalemine ja õppimine IECEs muutub IECE tingimuste põhieesmärgiks, peavad poliitikakujundajad:

1. toetama kohalikke IECE pakkujaid ennetavalt laste ja peredeni jõudmisel ning nende kuulda võtmisel;
2. looma IECE keskkondade jaoks tingimused, et kindlustada mitte üksnes laste osalemine, vaid ka nende hõivatus sinna jõudmisel.

Tagamaks, et laste aktiivne osalemine ja õppimine IECEs muutub IECE tingimuste peamiseks eesmärgiks ning protsessiks, peavad poliitikakujundajad:

3. tagama, et riiklik holistiline õppekava seab oma peamiseks eesmärgiks ja standardiks, et kõigile lastele oleks tagatud kuuluvus, kaasatus ning õppimine nii iseseisvalt kui ka koos klassikaaslastega;
4. tagama, et laste hindamine võtab arvesse ka lapse osalemist õppe- ja sotsiaaltegevustes ning sotsiaalses suhtluses täiskasvanute ja klassikaaslastega, samuti selleks vajalikku tuge.

Tagamaks, et IECE keskkondadel on võime tervitada ja kaasata kõiki lapsi, peavad poliitikakujundajad:

5. tagama, et õpetajate ja tugitöötajate algne ning täiendusharidus võimaldavad neil arendada pädevusi, mis on vajalikud kõigi laste tervitamiseks ja kaasamiseks IECE igapäevategevustes;
6. tagama, et praktikud on saanud väljaõppe, mõistmaks laste ja perede kultuuritausta – see tegur võimaldab neil aktiivselt IECEs osaleda;
7. looma IECE keskkondade juhtidele tingimused kaasava lähenemise rakendamiseks, et nad oleksid pädevad looma sõbraliku ja hooliva õhkkonna ning soodustama ühist vastutustunnet iga lapse hõivatuse puhul;
8. prioriseerima arengut ja vahendite kasutamist, et parandada IECE füüsilise ja sotsiaalse keskkonna kaasatust, nagu on näidete varal selgitatud refleksioonivahendis.

Tagamaks, et IECE keskkondadel on võime võtta arvesse kõigi laste lisavajadusi, peavad poliitikakujundajad:

9. tagama, et kohalik kogukond pakub eksperditeadmisi ja ressursse, et igal lapsel oleks võimalik osaleda, kuuluda klassikaaslaste rühma ning võtta aktiivselt osa õppe- ja sotsiaaltegevustest;
10. soodustama koostööd kõigi sektorite ja valdkondade vahel koos praktikute, perede ja kohalike kogukondadega, et parandada kõigi laste kuuluvuse, hõivatuse ja õppimise kvaliteeti.

Selleks et kvaliteedi kindlustamine tõepoolest keskenduks IECEs laste kvaliteetse teenindamise tagamisele, peavad poliitikakujundajad:

11. tagama, et statistilise teabe kogumisel võetakse arvesse lapsi, kellel pole õigust kvaliteetsele IECE-le, ja barjääritüüpe, mis takistavad neil sellele ligi pääseda;

12. tagama, et teenuse hindamisel võetakse arvesse, millisel määral on kõigil lastel võimalus aktiivseks osalemiseks, iseseisvaks, omaalgatuslikuks ja sotsiaalseks mängimiseks ning muudeks tegevusteks;
13. tagama alushariduse *kaasamise* kvaliteedinäitajate arendamise, kasutades muude ressursside seas IECE projekti ökosüsteemi mudelit ja refleksioonivahendit.

Tagamaks, et poliitika mõjutab IECE praktiseerimise kvaliteeti, peavad eri sektorite ning eri kohalike, piirkondlike ja riiklike tasandite poliitikakujundajad:

14. tegema üksteise ja teenuseosutajatega koostööd, et tagada IECE teenuste kvaliteet ja kaasatus kaasamise kvaliteediprobleemide ühise mõistmise kaudu, nagu on selgitatud IECE ökosüsteemi mudelis.

PROJEKTI VÄLJUNDID

Aruandes keskendutakse projekti uutele panustele poliitikasse, praktikasse ja uurimistegevusse IECE valdkonnas. Need olid lõplikud kolmeaastase üleeuroopalise protsessi tulemused, mis hõlmas järgmisi tegevusi ja väljundeid.

- Kirjandus ja poliitikaülevaade, mis esitab projekti kontseptuaalse raamistiku ning hõlmab ülevaadet rahvusvahelistest ja Euroopa uuringumaterjalidest ja poliitikadokumentidest IECE kohta (Euroopa Agentuur, 2017c)
- Agentuuri 28 liikmesriigist pärit 32 IECE näidiskeskonna andmete kogumine ja kvalitatiivne analüüs (Euroopa Agentuur, 2016)
- Põhjalikud kohapealsed külastused IECE näidiskeskondadesse kaheksas eri riigis
- Üksikriikide küsimustike vastused, mis annavad teavet kõigi laste jaoks mõeldud IECE poliitika ja praktika kohta agentuuri liikmesriikide tasandil
- Refleksioonivahend IECE keskkonna parendamiseks: see koostati sidusrühmade osalemise kaudu kaheksal visiidil IECE näidiskeskondadesse ning täiendavate ökoloogiliste valideerimisuuringute kaudu kolmes eri riigis. See on saadaval 25 keeles. (Euroopa Agentuur, 2017b)
- Sünteesraport *Inclusive Early Childhood Education: New Insights and Tools – Contributions from a European Study [Kaasav alusharidus: Uued ülevaated ja vahendid – panused Euroopa uuringusse]* (Euroopa Agentuur, 2017a), mille kokkuvõte on käesolev raport.

Kõik need projekti väljundid on saadaval IECE projekti veebisaidil

www.european-agency.org/agency-projects/inclusive-early-childhood-education

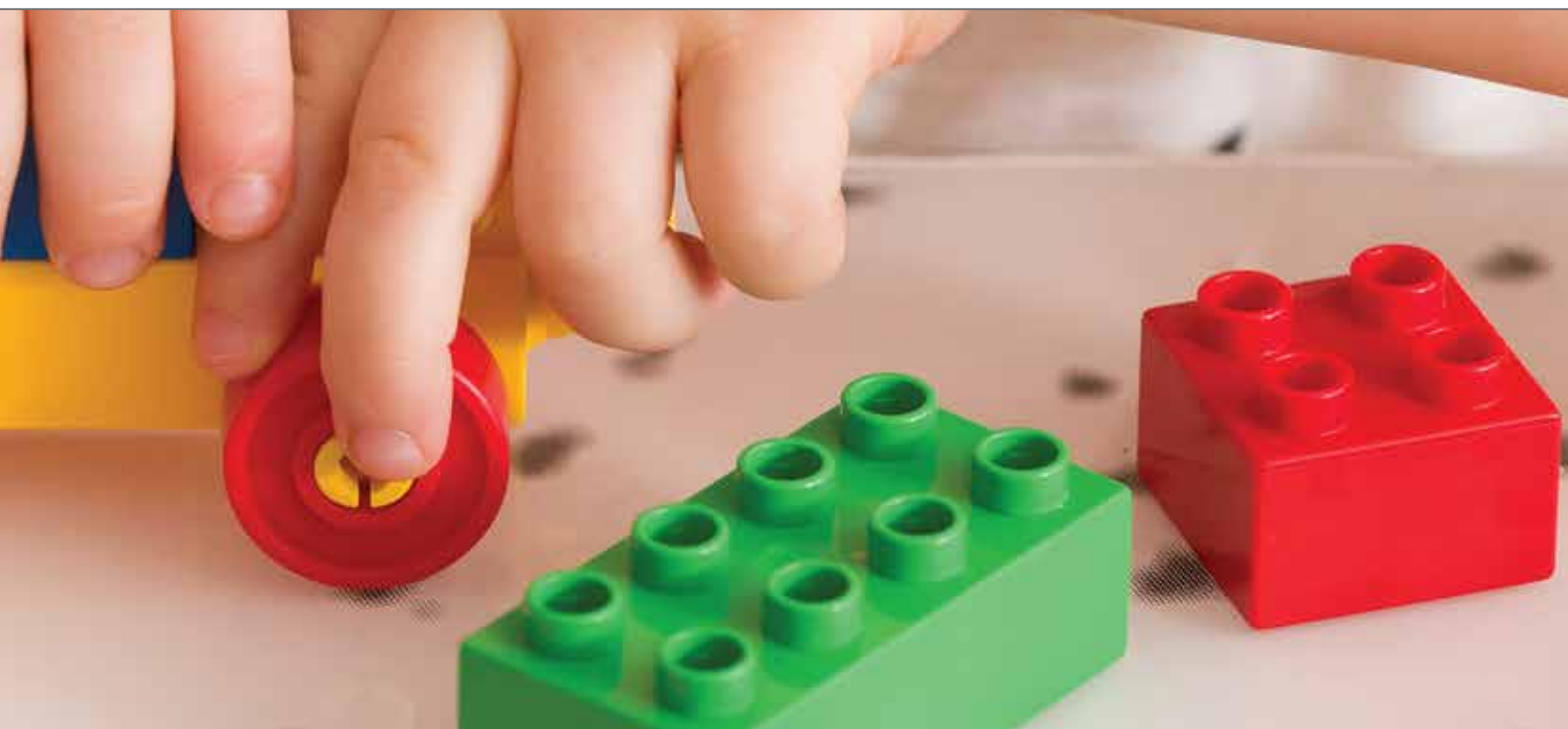

KASUTATUD ALLIKAD

Bronfenbrenner, U. ja Morris, P. A., 2006. „The Bioecological Model of Human Development“ [Inimarengu bioökoloogiline mudel] väljaandes W. Damon ja R. M. Lerner (toimetajad), *Handbook of Child Psychology, Vol. 1: Theoretical models of human development* [Lastepsühholoogia käsiraamat, 1. kd: inimarengu teoreerilised mudelid] (6. väljaanne). New York: Wiley

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2015. *Agentuuri seisukohavõtt kaasava hariduse süsteemide suhtes*. Odense, Taani. www.european-agency.org/publications/brochures-and-flyers/agency-position-on-inclusive-education-systems-flyer (viimati kasutatud novembris 2016)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2016. *Inclusive Early Childhood Education: An analysis of 32 European examples* [Kaasav alusharidus: 32 Euroopa näite analüüs]. (toimetajad: P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné ja M. Kyriazopoulou). Odense, Taani. www.european-agency.org/publications/ereports/iece-analysis-of-32-european-examples (viimati kasutatud juunis 2017)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017a. *Inclusive Early Childhood Education: New Insights and Tools – Contributions from a European Study [Kaasav alusharidus: Uued ülevaated ja vahendid – panused Euroopa uuringusse]*. (toimetajad: M. Kyriazopoulou, P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné ja F. Bellour). Odense, Taani. www.european-agency.org/publications/ereports/iece-new-insights-and-tools (viimati kasutatud detsembris 2017)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017b. *Kaasava alushariduskeskkonna refleksioonivahend*. (toimetajad: E. Björck-Åkesson, M. Kyriazopoulou, C. Giné ja P. Bartolo). Odense, Taani. www.european-agency.org/publications/ereports/inclusive-early-childhood-education-environment-self-reflection-tool (viimati kasutatud augustis 2017)

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017c. *Inclusive Early Childhood Education: Literature Review [Kaasav alusharidus: Kirjanduse ülevaade]*. (toimetajad: F. Bellour, P. Bartolo ja M. Kyriazopoulou). Odense, Taani. www.european-agency.org/publications/reviews/iece-literature-review (viimati kasutatud detsembris 2017)

Euroopa Komisjon, 2014. *Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted*. Euroopa Komisjoni haldusalasse kuuluva alushariduse ja lapsehoiu temaatilise töörühma ettepanek. ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf (viimati kasutatud aprillis 2017)

Euroopa Liidu Nõukogu, 2017. *Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate järeldused kaasamise kohta mitmekesisuses, et tagada kvaliteetne haridus igaihele*. 2017/C 62/02. eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2017.062.01.0003.01.EST (viimati kasutatud juunis 2017)

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon, 2015. *Starting Strong IV: Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care [Tugev algus IV. Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi jälgimine]*. Pariis: OECD Publishing. www.oecd.org/publications/starting-strong-iv-9789264233515-en.htm (viimati kasutatud novembris 2016)

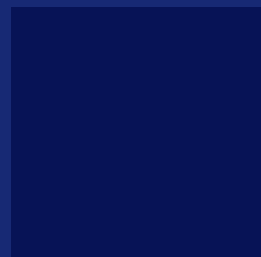

Sekretariaat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org